

Banka Ticari Kredi Yetkililerinin Bakış Açılılarıyla Finansal Tablo Manipülasyonları: Sivas İlinde Bir Araştırma

Mehmet DEMİR*
Öznur ARSLAN**

Öz

Bu araştırmanın amacı, banka ticari kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyon uygulamaları hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu ortaya koymak; bu bağlamda finansal tablolardaki hangi hesapların manipülasyona daha yatkın olduğunu ve hangi hesapların işletmenin kredi değerliliğini olumlu etkilediğini belirlemektir. Bu amaçları gerçekleştirmek için Sivas il merkezindeki bankaların ticari kredi bölümünde çalışan personellere anket uygulanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, işletmenin kredi değerliliğinde, seçilmiş 16 hesap içinde "satışlar", "sermaye" ve "ticari borçlar" hesapları çok önemli; manipülasyona yatkınlık bakımından "ortaklara borçlar" ve "ortaklardan alacaklar" hesapları çok yatkın hesaplar olarak saptanmıştır. Yine araştırma sonucunda kredi yetkililerinin finansal tablolarda manipülasyon yapıldığı konusunda genel olarak kararsız kaldıkları ve işletmelere kredi kullandırırken sadece mali tabloları değil aynı zamanda nicel olmayan faktörleri de göz önünde bulundukları bulgularına da ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Finansal tablo, finansal tablo manipülasyonları, kredibilitiyi etkileyen hesaplar, manipülasyona yatkın hesaplar*

JEL Sınıflandırması: *M40, M41*

Abstract - Financial Statement Manipulations in the Eyes of Banks' Commercial Loan Officers: A Research in Sivas City

The purpose of this research is to study the opinions of banks' commercial loan officers on the practices of financial statement manipulation. In this context, this research seeks to identify the accounts in financial statements that are open to manipulation and that have a positive impact on credit rating. To this end, a questionnaire was conducted on commercial loan officers working in various banks around the city of Sivas, Turkey.

Findings determined that out of 16 selected accounts; "sales", "capitals" and "trade payable" were rated *very important* in terms of credit rating; "due to shareholders" and "due from shareholders" were rated *very open* in terms of openness to manipulation. Besides, findings also suggested that commercial credit loan officers staying generally unstable that financial statements are manipulated and therefore they also consider some subjective factors, as well as financial statements, in the evaluation of credit applications.

Keywords: *Financial statement, financial statement manipulations, accounts which affecting credibility, inclined accounts for manipulation*

JEL Classification: *M40, M41*

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İİBF

** Öğr. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi Hafik Kamer Örnek MYO

1. Giriş

İşletmelerin büyümelerine paralel olarak muhasebeye konu finansal işlemlerin sayısı ve karmaşıklığı artmıştır. Bu ve benzeri gelişmeler işletmecilik anlayışında, yönetimin uzman kişilerce yürütülmesinin zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Yine bu gelişmeler, işletmeyle çıkar ilişkisinde bulunan kişi ve kurumların bilginin zamanında, güvenilir ve kıyaslanabilir niteliklere sahip olması yönündeki ihtiyacını artırmıştır.

Finansal tablo ile ilgili bilgilerin doğru, güvenilir, açık, şeffaf ve kıyaslanabilir olması bilgi kullanıcılarının karar vermelerini doğrudan ve önemli bir biçimde etkileyen konudur. Dolayısıyla muhasebe bilgilerinin kaliteli olması, bilgi kullanıcılarının ve karar vericilerin doğru, gerçekçi ve isabetli karar vermelerinde çok önemlidir. Her ne sebep ve şekilde olursa olsun finansal tabloların manipüle edilmesi finansal tablolara olan güveni zedelemektedir.

Finansal tablolarda manipülasyon yapma amaçları farklılık gösterir ve kısa vadede işletmeye ve yatırımcılara önemli kazançlar sağlayabilir. Ancak manipüle edilmiş finansal tablo bilgilerinin sağlam bir temele dayanmamasından dolayı bu bilgilere göre alınan kararların işletmeye veya yatırımcıya, uzun vadede telafisi olmayan ekonomik kayıplara yol açması kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim 2000’li yıllarda uluslararası şirketlerin finansal tablolarında manipülasyon yapıldığının ortaya çıkması ile hem ilgili şirketler batmış; ekonomide muhasebe bilgisinin güvenine yönelik tereddütler baş göstermiş ve bir çok yatırımcı zor günler geçirmiştir. Bu ve benzeri olaylar muhasebe bilgisinin kalitesinin önemini bir kez daha gözler önüne sermiş ve bu bilginin güvenilirlik özelliğini saptamaya ve artırmaya yönelik bir dizi çalışmalar yapılmıştır¹.

Bu çalışmada Sivas il merkezinde faaliyet gösteren bankaların ticari kredi servisinde çalışan kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyonuna yönelik ifadelerle katılımlarının hangi yönde ve düzeyde olduğu; onların gözüyle, finansal tablolardaki hangi kalemlerin manipülasyona daha yatkın olduğu ve hangi kalemlerin işletmenin kredi değerliliğini olumlu etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Literatür İncelemesi

Finansal tablolarda yapılan manipülasyonlara yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde çalışmaların daha çok teorik, uygulamaların ise sermaye piyasasında faaliyet gösteren işletmeler üzerinde yoğunlaştığı

1 Berna Demir, "Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:148, Ekim 2010, sf: 142-153; Durmuş Acar, Hakan Özçelik, "Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı Faktörleri", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:148, Ocak 2011, sf: 10-23

görülmektedir. Kredi kurumları açısından finansal tablo manipülasyon uygulamalarını ortaya koymaya çalışan ampirik bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte konu ile dolaylı ilgili çalışmaların bazıları özet halinde sunulmuştur.

Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu (2004) çalışmalarında, finansal bilgi manipülasyonunun sebepleri, yöntemleri, amaçları, teknikleri ve sonuçlarına değinmişlerdir. Bu kapsamda, hisse senetleri İMKB’de işlem gören şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarını tahmin etmek amacıyla Beneish modelini revize ederek kullanmışlardır. Bu çerçevede oluşturulan modeldeki dokuz açıklayıcı değişkenin altı tanesinin, Ticari Alacaklar Endeksi (TAE), Brüt Kâr Marjı Endeksi (BKM), Aktif Kalitesi Endeksi (AKE), Stokların Satışlara Oranı (SSE), Amortisman Endeksi(AME) ve Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı (FSE),İMKB şirketlerince yapılabilecek finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının ortaya çıkarılması veya tahmin edilmesi açısından anlamlı ve yararlı olduğu görülmüştür. Söz konusu araştırmacılar çalışmalarında ayrıca, Türkiye’de ortaya çıkarılan örnek olaylardan hareketle, finansal bilgi manipülasyonun önlenmesine yönelik öneriler de geliştirmişlerdir.

Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen (2005) bir diğer çalışmalarında ise hisse senetleri İMKB’de işlem gören imalat sanayi şirketlerinin finansal tablolarını analiz etmek suretiyle, gerçeğe aykırı finansal tabloları ortaya çıkarmaya yarayacak bir model geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmada, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından finansal tablolarında düzeltme yaptırılan 23 şirket finansal bilgi manipülatörü şirket olarak, yine finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair bilgi ya da bulguya rastlanmayan 99 şirket de kontrol şirketi olarak seçilmiştir. Çok boyutlu logit modelinin kullanıldığı bu çalışmada, 12 adet finansal değişken, gerçeğe aykırı finansal tabloların tespiti açısından potansiyel tahmin edici olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre Net Kâr / Toplam Aktif ve Toplam Finansman Gideri/Toplam Faaliyet Gideri oranlarının Türkiye’de gerçeğe aykırı finansal tabloları ortaya çıkarmaya yarayan değişkenler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Akyel ve Karaca (2005) çalışmalarında, etik kavramının bağımsız denetim açısından önemini ortaya koyduktan sonra yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerinde durarak, söz konusu uygulamaların önlenmesine yönelik olarak SPK’nın yaptığı bir takım düzenlemelere yer vermişlerdir.

Kirkos vd. (2007) çalışmalarında, karar ağacı, yapay sinir ağı ve Bayesian inanç ağları yöntemlerini kullanarak hileli finansal tabloları sınıflandırma başarısını belirlemeye çalışmışlardır. Bu amaçla, Atina Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören 38 tanesi hileli toplamda 76 şirkete ait veriler analize tabi tutulmuştur. Yapılan analizler

sonucunda yapay sinir ağı yönteminin hileli finansal tabloları tespit etmede diğer yöntemlere göre daha yüksek oranda performans gösterdiği tespit edilmiştir.

Demir ve Bahadır (2007) teorik olarak ele aldıkları çalışmalarında, muhasebe manipülasyonunu belli bir amaca ulaşmak için gelir tablosu ve bilanço kalemleri üzerinde yapılan işlemler olarak ele almışlar ve muhasebe manipülasyonunun yöntemleri ve tekniklerini açıklanmaya çalışılmışlardır.

Liou (2008) çalışmasında, özellikle hangi bağımsız değişkenler ve araştırma yöntemlerinin daha etkin olduğu başta olmak üzere, firma başarısızlıklarının tespitinde ve hileli finansal tabloların belirlenmesinde kullanılan modeller arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri araştırmıştır. Bu amaçla, daha önceki çalışmalar taranarak 52 finansal değişken tespit edilmiştir. Bu değişkenlerin, firma başarısızlıkları ve hileli finansal tabloların belirlenmesinde ne ölçüde etkili olduğunu ortaya koymak üzere Tayvan Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören firmalara ait 2003 ve 2004 yılları arasındaki veriler analiz edilmiştir. Araştırmada istatistiksel analiz tekniklerinden lojistik regresyon, yapay sinir ağı ve karar ağacı teknikleri kullanılmıştır. Bulgulara göre değişkenlerden birçoğunun hem firma başarısızlıkları hem de hileli finansal tabloların belirlenmesinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. İstatistiksel teknikler arasında da lojistik regresyonun sınıflandırma başarısının diğer tekniklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çıtak (2009) çalışmasında, yaratıcı muhasebe uygulamalarının, hileli finansal raporlama olup olmadığı konusunu ele almış ve yaratıcı muhasebe uygulamaları tekniklerinin neler olduğu, ne gibi amaçlar doğrultusunda yapıldığı ve sonuçlarının neler olduğu/olabileceği üzerinde durmuştur. Araştırmacı, çalışmasının sonunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının daha çok tepe-üst yöneticiler tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle öncelikle, bu tür yanlış bildirimlerle ilgili olarak yönetici cezalarının artırılması ve yöneticilere daha fazla sorumluluk verilmesi gerektiğini vurgulanmış; bu kapsamda bağımsız denetim ve iç denetimin artırılması gerekliliğini belirtmiştir.

Avşarlıgil (2010) çalışmasında, yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla yapılan finansal bilgi manipülasyonunun varlığını ortaya çıkarmakta kullanılan modelleri incelemiştir. Bu modellerden Beneish modeli kullanılarak, Türkiye’de hisse senetleri İMKB’de işlem gören tekstil firmalarının yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır.

Can (2010) çalışmasında, muhasebenin ekonomik krizlerde gerçekten bir payının olup olmadığı; özellikle içinde bulunulan küresel çaplı krizin muhasebenin kusur veya

ihmallerinden dolayı ortaya çıkıp çıkmadığı ve bu krizin muhasebe krizi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorularına cevap aramıştır. Çalışmanın sonucunda yaşanan küresel krizin sadece muhasebe manipülasyonlarına dayandırılmayacağı fakat krizin ortaya çıkmasında muhasebe ve denetim ile ilgili boşlukların, yanlışlıkların, zaafların ve muvazaalı işlemlerin önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır.

Pai vd.(2011),yaptıkları çalışmada destek vektör makineleri (SVM), karar ağaçları (CART),sıralı ileri seçimi (FFS) yöntemlerini kullanarak hileli finansal tabloları tespit etmeye çalışmışlardır. Bunun için Tayvan Menkul Kıymetler Borsası'na kote olan 25 tanesi hileli 75 tane şirkete ait 1999–2005 yılları arasındaki veriler analizde kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda destek vektör makineleri (SVM) yönteminin diğer yöntemlere göre daha iyi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ravisankar vd. (2011) hileli finansal tabloları tespit etmek amacıyla çok katmanlı yapay sinir ağı (MLFF), destek vektör makineleri (SVM), genetik algoritma (GP), veri işleme grup yöntemi (GMDH), lojistik regresyon (LR) ve olasılıklı yapay sinir ağı (PNN) tekniklerini kullanmışlardır. Bu amaçla Çin Menkul Kıymetler Borsasında kota olan 101 tanesi hileli toplamda 202 şirketin finansal verileri kullanılmıştır. Bu şirketlerin her biri için 35 değişken belirlenmiştir. Bu değişkenlerin 28 tanesi şirketlerin likidite, mali yapı, kârlılık ve şirketlerin etkinliğini belirleyen finansal oranlardan oluşmaktadır. Araştırma sonucunda hileli finansal tabloların tespitinde, genetik algoritmanın (GP) ve olasılıklı yapay sinir ağı (PNN) yöntemlerinin diğer yöntemlere göre daha yüksek oranda sınıflama başarısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Dalğar ve Pekin (2011) çalışmalarında, işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uyumu sonucunda finansal tablolarda manipülasyon riskinin ne yönde etkilendiğini İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kurumsal yönetim endeksinde yer alan şirketler üzerinde finansal tablo manipülasyonu tahmin modellerini kullanarak analiz etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda; işletmelerin kurumsal yönetim yapılarını güçlendirmeleri halinde, finansal tablolarda manipülasyon riskinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Gençoğlu ve Ertan (2012) çalışmalarında, muhasebe kalitesinden ne anlaşılması gerektiği; bu bağlamda uluslararası muhasebe standartları ve uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu muhasebe uygulamalarının gerçekleşmesinin, muhasebe kalitesinin artırılması için yeterli olup olmadığı sorularına cevap aramışlardır. Araştırmacılar çalışmalarında ayrıca, muhasebe kalitesi kavramı ve muhasebe kalitesini etkileyen faktörler hakkında detaylı bilgiler vermişler ve muhasebe kalitesini etkileyen faktörler açısından Türkiye'deki durumu ortaya koymaya çalışmışlardır.

Sezgin (2012) çalışmasında, İMKB’de işlem gören ve gerçeğe aykırı finansal tablo beyanında bulunan sanayi firmalarının sayısını etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik uygun bir model geliştirmeyi hedeflemiştir. Sıfır değer ağırlıklı sayıma dayalı bu set için Poisson Hurdle modelini uygulamıştır.

Hileli finansal tabloları belirlemek amacıyla veri madenciliği yöntemlerinin kullanıldığı ve bunun için çeşitli borsalarda işlem gören 114 şirketin (29 tanesinin hileli finansal raporlama yaptığı tespit edilmiş) analize dâhil edildiği bir çalışmada, hileli finansal tabloların belirlenmesinde genetik algoritma yönteminin diğer veri madenciliği yöntemlerine göre daha yüksek performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Terzi, 2012).

Yardımcıoğlu ve Ada (2013) çalışmalarında, eski ve ortaçağdan başlayarak günümüze kadar gerçekleşen önemli muhasebe ve finansal raporlama skandallarını ve bunların sebeplerini tespit edip incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda; gelecekte muhasebe skandallarının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ile ilgili kesin bir şey söylenmemekle birlikte “Sarbanes Oxley Yasası” sonrası meydana gelen gelişme ve düzenlemelerin muhasebe hilelerinin azaltılması noktasında olumlu sonuçlar verdiği vurgulanmış ve denetim konusunda gereken özenin gösterilmesinin muhasebe skandallarının oluşumunu büyük ölçüde azaltacağı belirtilmiştir.

Elitaş (2013) çalışmasında, muhasebe manipülasyonu uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki etkilerini irdelemiş ve muhasebe manipülasyonunun muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerini açıklamıştır. Bu çerçevede çalışmada, muhasebe bilgisi, muhasebe bilgisinin kalitesi, muhasebe manipülasyon uygulamaları vb. konular ele alınmıştır.

Aygün (2013) çalışmasında, yaratıcı muhasebe kavramını tanımlayıp, yaratıcı muhasebeye ilişkin sık kullanılan stratejiler ve bunların etkilerini incelemiştir. Söz konusu araştırmada yaratıcı muhasebenin temel stratejilerini ise giderleri artırmak, giderleri azaltmak, varlıklarını artırmak, borçlarını azaltmak ve nakit akışını artırmak gibi beş ana başlıkta sıralanmıştır.

Şensoy (2013) çalışmasında, sermaye piyasalarında fiyat oluşumu, manipülasyon suçu, manipülasyon suçunun türleri, Türk Sermaye Piyasası Hukukunda manipülasyona ilişkin düzenlemeleri detaylı olarak açıklamıştır.

3. Finansal Tablo Manipülasyonu

Manipülasyon kavramı; insanları bilgileri dışında veya istemedikleri halde etkileme

veya yönlendirme; seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme, varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi olarak tanımlanmaktadır (Yörük ve Doğan, 2009).

Sermaye Piyasası Kanunu'nda manipülasyon, İşlem Bazlı ve Bilgi Bazlı olmak üzere iki farklı açıdan ele alınmıştır. İlgili Kanun'da İşlem Bazlı manipülasyon, "Yapay olarak, sermaye piyasası araçlarının, arz ve talebini etkilemek, aktif bir piyasanın varlığı izlenimini uyandırmak, fiyatlarını aynı seviyede tutmak, artırmak veya azaltmak amacıyla alım ve satım" şeklinde; Bilgi Bazlı manipülasyon ise, "sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi verilmesi, haber yayılması, yorum yapılması ya da açıklamakla yükümlü olunan bilgilerin açıklanmaması" şeklinde düzenlenmiştir.

Finansal tablolar aracılığıyla işletme hakkında nicel içerikli bilgiler, bu bilgileri kullanan ilgililere sunulmaktadır. Finansal tablolar, muhasebe bilgi sisteminde "çıktı" ifade eden aşamada hazırlanmaktadır. Dolayısıyla bu tablolardaki bilgilerin manipülasyonu daha çok sürecin "çıktı" aşamasının öncesinde yer alan "girdi" ve "işleme/süreçleme" aşamasında gerçekleştirilmektedir. Manipülatif uygulamalar, muhasebenin "kayıt, sınıflandırma ve özetleme/raporlama" aşamalarında, muhasebe temel kavramlarıyla arzu edilen durumlardan sapmalara yola açmaktadır.

Finansal tablo manipülasyonu; muhasebe kayıtlarının ve dolayısıyla finansal tabloların hazırlanmasını destekleyen belgelerin sahte olması, tahrif edilmesi veya değiştirilmesi; muhasebeye konu olayların, işlemlerin ve önemli bilgilerin finansal tablolarda yanlış sunulması ya da kasıtlı olarak atlanması; finansal tablolardaki tutarlar, sınıflandırma, sunuş biçimi veya açıklamalarla ilgili muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak kötüye kullanılması suretiyle gerçekleşmektedir (Terzi, 2012).

Finansal tablo manipülasyonu temelde, finansal bilgi kullanıcılarının işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçları üzerindeki algılarını etkilemeye yöneliktir. Çoğu işletme için en önemli finansal bilgi kullanıcıları yatırımcılardır. Bu açıdan bakıldığında yatırımcılar, manipülasyonun en önemli hedefi durumundadırlar. Yöneticiler, finansal tablolarda manipülasyona yönelerek yatırımcıların zihinlerinde olumlu bir "kâr beklentisi" oluşturmayı ve bu şekilde yatırımcıların yeni hisse senetleri satın almalarını sağlamayı hedeflemektedirler (Demir ve Bahadır, 2007).

3.1. Finansal Tablo Manipülasyon Yöntemleri

Finansal tablolar üzerinde yapılan manipülasyon uygulamaları tek yönlülük içermez; çok farklı açılardan değerlendirilebilecek finansal tablo manipülasyon yöntem-

leri vardır. Sadece kârın yüksekliği değil aynı zamanda giderin yani zararın yüksekliği de amaç edinilebilir. Finansal tablo manipülasyonu ile ilgili olarak sıklıkla uygulanan yöntemler şu şekilde özetlenebilir.

- **Kâr Yönetimi (Earnings Management):** Bilgi kullanıcılarının veya karar vericilerin önemlilik ölçütlerini standart hale getirmek hemen hemen imkânsızdır. Kâr yönetimi, bu kişilerin kararlarını etkileyebilecek veya değiştirebilecek muhasebe veri ve bilgilerinin bilinçli olarak hatalı veya yanlış açıklanması ya da hiç açıklanmamasıdır (Elitaş, 2013). Kâr yönetimi, yöneticilerin, kişisel amaçlara ulaşmak için dış finansal raporlama sürecine isteyerek ve kararlı bir şekilde müdahale etmesidir. Bir başka açıdan kâr yönetimi ise, hem sözleşmeyle ilgili sonuçları etkilemek hem de bazı hisse sahiplerini yanıltmak için finansal raporlarda değişikliğe gitmek suretiyle kâr rakamını değiştirecek her türlü faaliyet ve muhasebe kayıtları ile ilgili yönetsel kararlardan oluşmaktadır (Yörük ve Doğan, 2009).
- **Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income Smoothing):** İstikrar, hemen her işte önemli bir kavramdır. İstikrar, bir düzen ve plan dâhilinde çalışmaların yapılmasına, kısaca sisteme ve dolayısıyla güvene işaret eder. Kâr rakamının aşırı dalgalanması bilgi kullanıcılarını tereddüde ve güvensizliğe itebilir. Dolayısıyla, düzenli ve sürekli kâr elde eden işletmenin diğer işletmelere göre güvenilirliği yüksek olacaktır. Kârın istikrarlı hale getirilmesi de kâr yönetimi uygulama yöntemlerinden biri olup, istikrarlı bir kâr dağıtımı sağlayarak yatırımcılar nezdinde daha az riskli bir şirket izlenimi vermek için kârın yüksek olduğu dönemlerde düşürülmesi, düşük olduğu dönemlerde ise yükseltilmesine yönelik uygulamaları kapsamaktadır (Dalğar ve Pekin, 2011).
- **Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları (Creative Accounting Practices):** Yaratıcı muhasebe uygulamaları, muhasebe ilke ve kuralları ve değerlendirme ölçütleri ile ilgili olarak yasal düzenlemelerdeki esnekliklerden veya boşluklardan yararlanmak suretiyle muhasebe rakamları üzerinde oynamak, finansal tablolarda yer alan bilgileri değiştirerek finansal durumu olduğundan farklı göstermek amacıyla yapılan işlemlerin tümü olarak ifade edilebilir (Saltoğlu, 2003).
- **Agresif Muhasebe (Aggressive Accounting):** Agresif muhasebe, amaçlara ulaşmak için muhasebe ilkelerinin güçlü ve bilinçli biçimde seçilmesi ve uygulanması çabasıdır (Muford ve Comiskey, 2002). Belirli dönemlerde kârı yüksek göstermek amacıyla, genellikle muhasebe standartlarının zorlanması suretiyle konsinye satışların ve faturası kesilmiş ancak henüz müşteriye sevk edilmemiş

mal tutarlarının satış geliri olarak kaydedilmesi; ayrıca gelir olarak kaydedilen faaliyetlere ilişkin bazı harcama ve giderlerin sonraki dönemlere ertelenmesi gibi uygulamalar agresif muhasebe uygulamalarındandır. Dolayısıyla burada da şirketlerin finansal tablo kullanıcılarına yanıltıcı ve eksik bilgi vermesi söz konusudur (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004)

- **Büyük Temizlik Muhasebesi (BigBath Accounting):** Büyük temizlik muhasebesi, şirketlerde yönetimlerin değiştiği dönemlerde, yeni yönetimlerin, bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle şirket bilançolarından çıkarılması, böylece bir taraftan geçmiş yönetim dönemlerinin olduğundan daha zararlı, diğer taraftan ise gelecek dönemlerin daha kârlı olduğu izlenimi sağlamaya yönelik işlem ve uygulamalarıdır (Demir ve Bahadır, 2007).
- **Finansal Hile (Fraud):** Hile, bir kişinin yasal olmayan bir faaliyette bulunduğu anda ortaya çıkmaktadır. Finansal tabloları oluştururken, satışları yüksek göstermek için fatura düzenlemek hile; konsinye satışları ise işletmenin sürekli satışları olarak yorumlamak bir hata olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte bazen hile ve hata arasındaki farkın herkes tarafından ayırt edilmesi zor olmaktadır. Gerçek hile olarak tanımlanan eylem, belge ve dokümanları değiştirmek, kayıtlardan işlemleri silmek, hayali işlemler kaydetmek veya önemli bilgileri yok etmek gibi örneklerle açıklanabilir (Elitaş, 2013).

3.2. İşletmeleri Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelten Sebepler

İşletmeler, finansal tablo manipülasyonu ile amaçladıkları ne ise ona ulaşmayı istemektedirler. Elbette her işletmenin en temel amacı varlığının devamını sağlamaktır. Bunun için zaman zaman yasal ve/veya etik olmayan uygulamalara yöneldikleri görülmektedir. Finansal tablo manipülasyonu genellikle bir sonuç olmaktan çok sonuç gitme aracıdır. Finansal tablo manipülasyonunun yapılmasındaki hedeflerin bazıları şu şekilde sıralanabilir (Çıtak, 2009; Akyel ve Karaca, 2005):

- Şirketin beklenen veya hedeflenen kazançlarına ulaşmak,
- Şirketin kredi alımlarını engelleyen iş problemlerini çözmek,
- Hisse satışları yoluyla yatırımlarına kaynak sağlamak,
- Hisse başına kazanç veya ortaklık kârı yararlarını artırmak, böylece kâr payı ödemelerini artırmak,

- Olumsuz piyasa algılarını gidermek,
- Finansman taahhütlerine uyumu ortaya koyabilmek,
- Şirket amaç ve hedeflerini karşılayabilmek,
- Performansla ilgili ikramiyeler almak,
- Gelirleri ayarlamak,
- Borcu gizlemek.

3.3. Finansal Tablo Manipülasyonunun Amaçları

Finansal tablo manipülasyonunun esas amacı yatırımcılar üzerinde işletme ile ilgili pozitif bir algı oluşmasını sağlamaktır. Özellikle yüksek kâr beklentisi algısının oluşturulmasındaki temel amaç, yatırımcıların daha fazla hisse senedi almasını sağlamak veya işletmeye yeni yatırımcılar çekebilmektir. Bu algının oluşturulmasıyla işletmenin hisse senetlerine olan talep artacak ve iktisat biliminin “bir varlığa talep arttıkça o varlığın fiyatı da artar” şeklindeki temel kuralının işlemeyle de talep artışından kaynaklanan bir hisse senedi fiyat artışı sağlanacaktır. Bazı araştırmacılar tarafından finansal tablo manipülasyonunun amacı üç kategoride değerlendirilmiştir. Bunlar; kişisel çıkarlar, yatırımcı desteğinin sağlanması veya devamının sağlanması ve sözleşmeye bağlı düzenlemelerin tatmin edici düzeyde tutulmasıdır. Öte yandan muhasebe manipülasyonunun amacını; işletmenin hisse senedi fiyatını artırmak için talebin artmasını sağlamak ve yöneticilerin kendi kazançlarını artırmak için kârları olduğundan yüksek göstermek şeklinde ikiye ayıran kesim de vardır. (Varıcı ve Er, 2013).

Finansal tablo manipülasyonlarının diğer amaçları şu şekilde ifade edilebilir (Demir ve Bahadır, 2007):

- İşletmenin kredibilitelerini iyileştirmek,
- Borçların maliyetini azaltmak,
- Yöneticilerin raporlanan dönem kârına dayalı olarak elde ettikleri primleri artırmak,
- Büyük işletmelerde daha fazla düzenlemelerden kaçınmak,
- Vergi avantajı sağlamak,
- Politik maliyetlerin azaltılmasını sağlamak sayılabilir.

3.4. Finansal Tablo Manipülasyon Yöntemleri

Muhasebe manipülasyonunda kullanılan birçok yöntem mevcuttur. Bu yöntemlerin bazıları şu şekilde sıralanabilir (Yörük ve Doğan, 2009; Küçüksözen ve Küçükkoçaoğlu, 2004):

- Muhasebe politikalarında değişiklik yapmak,
- Araştırma ve geliştirme giderlerini aktifleştirmek ya da dönem gideri olarak kaydetmek,
- Hızlandırılmış amortisman yönteminden doğrusal amortismanına geçmek,
- Borçlanma maliyetlerini aktifleştirmek ya da dönem gideri olarak kaydetmek,
- Stok değerlendirme yöntemini değiştirmek,
- Satın alınan işletmeyi gerçeğe uygun değer üzerinden ya da defter değeri üzerinden kaydetmek,
- İşletme birleşmelerinde satın alma yöntemi ya da çıkarların havuzlaması yönetiminin kullanmak,
- Gelirlerin muhasebeleştirilmesi ya da finansal tablolara alınması,
- Giderlerin ve karşılıkların muhasebeleştirilmesi,
- Varlık ya da yükümlülükleri gerçeğe aykırı olarak sunmak,
- Finansal tablolarda yer alan kalemlere ilişkin sınıflandırmaları değiştirmek,
- İşlem ya da faaliyetleri amaca uygun olarak oluşturmak,

4. Araştırmanın Genel Olarak Tanıtımı

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sivas il merkezinde faaliyet gösteren bankaların ticari kredi servisinde çalışan kredi yetkililerinin, finansal tablo manipülasyon uygulamaları hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu; bu kapsamda finansal tablolardaki hangi hesapların manipülasyona daha yatkın olduğunu ve hangi hesapların işletmenin kredi değerliliğini olumlu etkilediğini belirlemektir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında görevli öğretim üyesi ve aynı anabilim dalı doktora öğrencisinin kontrolünde, 2014 yılının Nisan ayında, Sivas ilinde faaliyet gösteren ticaret ve katılım bankalarının girişimci pazarlama ve KOBİ bölümlerinde mesleğini icra eden kredi yetkilileri ile yürütülmüştür.

Araştırmanın evreni, Sivas il merkezinde faaliyet gösteren bankaların araştırma kapsamındaki bölümlerinde görev yapan ve yaklaşık olarak 95 kişiden oluşan ticari (KOBİ) kredi yetkilileridir. Evrende yer alan bu deneklerin her birine ulaşılmasının mümkün olabileceği düşüncesiyle örnekleme gidilmemiş ve araştırma evreninde yer alan bütün deneklere doğrudan ulaşılması hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle araştırmaya katılanlar ile yüz yüze görüşme yapılmış; yüz yüze görüşme için uygun olmayan deneklere anket formu(EK1) bırakılmış ve birkaç gün sonra deneklerce doldurulmuş anket formları teslim alınmıştır.

Anket formlarından hiçbirisi internet ve/veya posta yolu ile doldurulmamıştır.

Bu çalışmaların sonucunda, 56 tanesi ticaret bankalarında ve 15 tanesi de katılım bankalarında görev yapanlar olmak üzere toplam 78 katılımcı söz konusu anket formunu doldurmuştur. Katılımcılar tarafından doldurulan anket formlarından 7 tanesi, anketteki ifadelerin büyük çoğunluğuna yeterli düzeyde cevap verilmemesinden dolayı iptal edilmiş ve araştırma dışında bırakılmıştır. Böylece araştırmada analize tabi tutulan anket formu sayısı 71 olmuştur. Evrende yer alan diğer denekler ise, anket formunu cevaplamaktan kaçınmışlardır.

4.3. Araştırmanın Metodu ve Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Kredi yetkililerinin konuya ilişkin görüşleri ve konuyla ilgili ifadelere katılım düzeylerini belirlemede veri toplama aracı olarak anket metodu kullanılmıştır. Anket formu hazırlanırken araştırma konusuyla doğrudan ilgili bir çalışmaya rastlanmadığından kredi yetkilileriyle yapılan biçimsel olmayan mülakat verilerinden, literatür taraması ile edinilen bilgilerden ve araştırmayı gerçekleştirenlerin bilgilerinden yararlanılmıştır. Anket formunda yer alması düşünülen soru ve ifadeler defalarca gözden geçirilmiş ve bu soru ve ifadelerin araştırma amacına uygunluğu, araştırma kapsamında yer alan bazı deneklerin görüşlerine sunulmuştur. Bu şekilde pilot uygulamadan geçen anket formuna son hali verilmiştir.

Anket formu 4 bölümden ve toplam 57 soru/ifadeden oluşmaktadır. İlk bölüm, deneklerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 6 soruyu; ikinci bölüm, kredi yetkilileri gözüyle finansal tablolarda yer alan seçilmiş hesap kalemlerinin kredi değerliliğinde önem derecelerini belirlemeye yönelik 16 ifadeyi; üçüncü bölüm, yetkililerin finansal tablo manipülasyonlarına yönelik ifadelerle ilişkin katılım düzeyini ölçmeyi hedefleyen 19 ifadeyi ve dördüncü bölüm ise finansal tablolarda yer alan seçilmiş hesap kalemlerinin manipülasyona yatkınlık derecesini ölçen 16 ifadeyi kapsamaktadır.

Anket verilerinin analizinde SPSS 10,0 for Windows (Statistical Package for Social Sciences) istatistiksel paket programından yararlanılmıştır.

Kredi yetkilerinin, ankette bulunan her bir ifadeye, hangi düzeyde katıldığı ya da görüşlerinin 5 katılım düzeyinden hangisine girdiği yapılan bir sınıflama ölçeği ile belirlenmiştir. Sınıflama ölçeğinin oluşturulmasında;

Aralık Genişliği (a) = Dizi Genişliği ÷ Yapılacak Grup Sayısı formülü kullanılmıştır (Tekin, 1987). Buna göre oluşturulan ölçekte; nitelik düzeyi ve puan değerleri ile değer aralıkları Tablo 1’de gösterilmiştir. Söz konusu formül uygulandığında;

$$a = 4/5 = 0,80 \text{ olarak hesaplanmıştır.}$$

Tablo 1: Ölçek Puan Aralıkları ve İlgili Katılım Düzeyleri

Nitelik Düzeyi	Puan Değeri	Değer Aralıkları
Kesinlikle Doğru	1	1,00 – 1,79
Çok Önemli		
Çok Yatkın		
Doğru	2	1,80 – 2,59
Önemli		
Yatkın		
Kararsızım	3	2,60 – 3,39
Fikrim Yok		
Yanlış	4	3,40 – 4,19
Önemli Değil		
Yatkın Değil		
Kesinlikle Yanlış	5	4,20 – 5,00
Kesinlikle Önemli Değil		
Hiç Yatkın Değil		

4.4. Araştırmanın Güvenilirlik Analizi

Araştırmada kullanılan anket formunun ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde yer alan toplam 51 soru/ifadenin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha Güvenilirlik Katsayısı Yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ile elde edilen sonuç şöyledir.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,824	51

Görüldüğü gibi Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı yaklaşık olarak 0,82 çıkmıştır. Bu değer, olması gereken değerden (0,50) büyüktür. Bu sonuç, söz konusu soru/ ifadelerin ölçmek istenen olguyu ölçmede yüksek bir başarıya sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma konusuyla ilgili olarak Sivas il merkezinde yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen veriler, anket formundaki yapıya uygun olarak;

- Kredi yetkililerinin demografik özelliklerinin tespiti,
- Kredi yetkililerinin finansal tabloya ait seçilmiş kalemlerin işletmenin kredi değerliliğinde önem derecelerine yönelik düşüncelerinin analiz ve yorumu,
- Kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyonuna yönelik düşüncelerinin analiz ve yorumu ve
- Kredi yetkililerinin finansal tabloya ait seçilmiş kalemlerin manipülasyona yatkınlık derecelerine yönelik düşüncelerinin analiz ve yorumu

olmak üzere dört alt bölüm halinde incelenmiştir. Elde edilen verilerin istatistikî sonuçları tablolar haline sunulup değerlendirmelere yer verilmiştir.

Bu bölümde, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans (%) dağılımlarından; ankette yer alan diğer sorulara ilişkin ise aritmetik ortalamalardan ve standart sapmalardan hareketle yorumlar yapılmıştır. Ayrıca, katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular dışında kalan ifadeler için farklılık testleri (t testi ve ANOVA) yapılmak suretiyle katılımcıların görüşlerinde farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Varyans analizi sonucunda bulunan anlamlı farklılık/farklılıkların hangi grup/gruplarda oluştuğunu saptamak için de Tukey HSD testi yapılmıştır.

5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanların demografik özelliklerini tanımlayan istatistikler, anketin ilk bölümünde yer alan 6 soruyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kredi yetkililerinin demografik özellikleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

YAŞ DAĞILIMI			EĞİTİM DURUMU		
Yaş	Frekans(f)	Yüzde(%)	Eğitim	Frekans(f)	Yüzde(%)
25-34 arası	46	64,8	Lise	1	1,4
35-44 arası	24	33,8	Önlisans	3	4,2
45-54 arası	1	1,4	Lisans	58	81,7
55-64 arası	-	-	Yüksek lisans	9	12,7
65 - Üstü	-	-	TOPLAM	71	100
TOPLAM	71	100			
CİNSİYET DAĞILIMI			BANKANIN SAHİPLİK DURUMU		
Cinsiyet	Frekans(f)	Yüzde(%)	Sahiplik Durumu	Frekans(f)	Yüzde(%)
Kadın	23	32,4	Kamu Bankası	25	35,2
Erkek	48	67,6	Özel Banka	46	64,8
TOPLAM	71	100	TOPLAM	71	100
MESLEKİ TECRÜBE			BANKANIN TÜRÜ		
Tecrübe	Frekans(f)	Yüzde(%)	Kurum Türü	Frekans(f)	Yüzde(%)
1-5 yıl	18	25,4	Ticaret Bankası	56	78,9
6-9 yıl	30	42,3	Katılım Bankası	15	21,1
10-15 yıl	16	22,5	TOPLAM	71	100
16-19 yıl	5	7,0			
20 yıl +	2	2,8			
TOPLAM	71	100			

Tablo 2’de sonuçlara göre,

- Kredi yetkililerinin %64,8’i 25-34 arası, %33,8’i 35-44 arası ve %1,4’ü ise 45-54 arası yaş grubuna girmektedirler.
- Ankete katılan kredi yetkililerinin %67,6’sı erkek ve %32,4’ü ise kadındır.
- Anket kapsamında yer alan kredi yetkililerinin %12,7’si yüksek lisans, %81,7’si lisans, %4,2’si ön lisans ve %1,4’ü lise mezunudur. Burada elde edilen bulgulara göre katılımcıların %94,4’ü lisans ve lisans üstü eğitimlerini tamamlamışlardır.
- Ankete cevap veren kredi yetkililerinin %35,2’si kamu bankasında, %64,8’i ise özel bankada çalışmaktadırlar.
- Meslekî deneyim açısından dağılıma bakıldığında, kredi yetkililerinin sırayla %25,4’ünün 1-5 yıllık, %42,3’ünün 6-9 yıllık, %22,5’inin 10-15 yıllık, %7’sinin 16-19 yıllık ve kalan %2,8’ininise 20 yıldan fazla meslekî deneyime sahip oldukları görülmektedir.

- Ayrıca ankete cevap veren kredi yetkililerinin %78,9'u ticaret bankası çalışanı iken %21,1'i ise katılım bankası çalışanıdır.

5.2. Seçilmiş Hesap Kalemlerinin İşletmenin Kredi Değerliliği Açısından Öneme Yönelik Katılımcıların Düşüncelerinin Analiz ve Yorumu

Kredi yetkililerinin, bilânço ve gelir tablosuna ait seçilmiş hesap kalemlerinin işletmenin kredi değerliliğindeki önem dereceleri hakkında neler düşündüklerini belirlemek amacıyla, anketin ilgili bölümünde 16 hesaba yer verilmiştir. Kredi yetkililerinin verdikleri cevaplara ilişkin olarak bulunan aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (ss) değerleri ve bu değerlerin karşılığı olan katılım düzeyleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Seçilmiş Hesap Kalemlerinin İşletmenin Kredi Değerliliği Açısından Öneme Yönelik Katılımcıların Düşüncelerinin İstatistikî Sonuçları

Sıra No	Seçilmiş Hesap Kalemleri	n	\bar{x}	ss	Katılım Düzeyi
1	Satışlar	71	1,25	0,58	Çok Önemli
2	Sermaye	71	1,32	0,55	Çok Önemli
3	Ticari Borçlar	71	1,35	0,59	Çok Önemli
4	Dönem Kârı	71	1,37	0,49	Çok Önemli
5	Ticari Alacaklar	71	1,45	0,50	Çok Önemli
6	Mali Borçlar	71	1,45	0,75	Çok Önemli
7	Stoklar	71	1,65	0,63	Çok Önemli
8	Hazır Değerler	71	1,73	0,83	Çok Önemli
9	Gider Kalemleri	71	1,83	0,79	Önemli
10	Maddi Duran Varlıklar	71	1,87	0,77	Önemli
11	Ortaklardan Alacaklar	71	1,90	0,88	Önemli
12	Ortaklara Borçlar	71	1,97	1,10	Önemli
13	Avanslar (Alınan / Verilen)	71	2,14	0,80	Önemli
14	Yedekler	71	2,46	0,98	Önemli
15	Ödenecek Vergi Fonlar	71	2,54	1,12	Önemli
16	Birikmiş Amortismanlar	71	2,56	1,01	Önemli
Toplam Katılım Düzeyi		71	1,80	0,77	Önemli
<p>Çok Önemli (1,00–1,79) Önemli (1,80–2,59) Kararsızım (2,60–3,39) Önemli Değil (3,40–4,19) Hiç Önemli Değil (4,20–5,00)</p>					

Tablo 3'teki bulgulara göre, seçilmiş hesap kalemlerinin işletmenin kredi değerliliğinde önem derecelerine ilişkin kredi yetkililerinin bildirdikleri görüşlerin genel aritmetik ortalamasının 1,80 ve standart sapmasının 0,77 olduğu görünmektedir. Bu bulguyla, kredi yetkililerinin söz konusu kalemlerin işletmenin kredi değerliliğinde önem derecelerine yönelik görüşlerinin genel ortalamasının önemli düzeyinde olduğu ifade edilebilir. Ancak, aritmetik ortalama değerinin çok önemli (1,00–1,79) düzeyine bir (1) puan uzak olmasından dolayı, kalemlerin geneline olan katılımın çok önemli düzeyinde olduğu da söylenebilir.

Seçilmiş finansal tablo kalemlerinin işletmenin kredi değerliliği açısından önem dereceleriyle ilgili olarak katılımcıların görüşlerine hesap kalemleri düzeyinde bakıldığında "Satışlar" kaleminin, işletmenin kredi değerliliği açısından en önemli finansal tablo kalemi olduğu görülmektedir. Bu kalemi sırasıyla, 1,32 aritmetik ortalama ile "Sermaye"; 1,35 aritmetik ortalama ile "Ticari Borçlar"; 1,37 aritmetik ortalama ile "Dönem Kârı"; 1,45 aritmetik ortalama ile "Ticari Alacaklar ve Mali Borçlar", 1,65 aritmetik ortalama ile "Stoklar" ve 1,73 aritmetik ortalama ile "Hazır Değerler" hesapları takip etmektedir.

Bu hesap kalemleri dışında kalan diğer sekiz kalem için ise katılım düzeyi önemli olarak gerçekleşmiştir. Ancak tablonun son iki hesabının (15 ve 16 nolu hesaplar) aritmetik ortalama değerlerinin "kararsızım" düzeyine çok yakın olduğu da dikkate alınmalıdır.

Bu bulgular, işletmelerin kredi taleplerinde olumlu bir sonuçla karşılaşmalarında, mali tablolarda yer alan özellikle satışlar, sermaye, ticari borçlar ve dönem kârı kalemlerinin önem arz ettiğini ortaya koymaktadır.

5.3. Katılımcıların Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşüncelerinin Analiz ve Yorumu

Kredi yetkililerinin, finansal tablo manipülasyonu hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla, anketin ilgili bölümünde 19 ifadeye yer verilmiştir. Kredi yetkililerinin bu ifadelere verdikleri cevaplara ilişkin olarak bulunan aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (ss) değerleri ve bu değerlerin karşılığı olan katılım düzeyleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşüncelerinin İstatistikî Sonuçları

Sıra No	Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik İfadeler	n	\bar{x}	ss	Katılım Düzeyi
1	Kredi yetkilisi, kredi talebini değerlendirirken sadece mali tabloları değil, istihbari bilgileri de göz önünde bulundurmalıdır.	71	1,42	0,77	Kesinlikle Doğru
2	Kredi talebinin değerlendirilmesinde işletmenin nicel olmayan faktörleri (işletmenin yaşı sahibinin piyasadaki itibarı vb.)de etkilidir	71	1,51	0,63	Kesinlikle Doğru
3	Sektör ortalamaları, manipülasyon uygulamalarını tespit etmede önemlidir.	71	2,08	0,69	Doğru
4	Ara dönem finansal tablolarında manipülasyon uygulamaları daha yaygındır.	71	2,20	0,84	Doğru
5	Kredi yetkilisi, saptamış olduğu finansal tablo manipülasyonlarının düzeltilmesini muhasebeciden istemelidir.	71	2,21	1,04	Doğru
6	Kredi geri dönülebilirliği sıkı bir uygulama ve denetime tabi olduğu için manipülasyon yapılmış mali tablolar elimine edilmektedir.	71	2,35	0,86	Doğru
7	Kredi yetkililerinin, finansal tabloların gerçeği yansıtmadığı yönünde önyargıları vardır.	71	2,41	1,04	Doğru
8	Kredi talebinde bulunan işletmenin finansal tablolarının kredi alımına uygun hale getirildiğini (manipüle edildiğini) düşünmekteyim.	71	2,69	1,05	Kararsızım
9	Finansal krizlerin yaşanmasında finansal tablo manipülasyon uygulamaları büyük oranda etkilidir.	71	2,70	1,06	Kararsızım
10	İşletme yöneticileri (sahipleri) finansal tablo manipülasyonu konusunda muhasebeciye baskı yapmaktadır.	71	2,79	0,92	Kararsızım
11	Muhasebecilerin mesleki etik kurallarına uymadıklarını düşünüyorum.	71	2,86	0,98	Kararsızım
12	Bazı kredi yetkilileri, finansal tabloları manipülasyona tabi olsa bile, performanslarını yüksek göstermek için kredi kullandırma yönlü davranmaktadırlar.	71	2,90	1,12	Kararsızım
13	Muhasebeciler, işletmenin gelirini yüksek gösterme yönlü manipülatif uygulamalar yapmaktadır.	71	2,96	0,98	Kararsızım
14	Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden işletmenin mali tablolarının kredibilitesinin uygun hale getirilmesini istemektedir.	71	3,23	1,07	Kararsızım
15	Kredi talep eden işletmelerin teminatları yüksek ise finansal tablo manipülasyonları görmezden gelinmektedir.	71	3,27	1,13	Kararsızım
16	Kredi talep eden işletmenin kredi yetkilileriyle olan arkadaşlık, akrabalık vb. yakınlık bağı, manipülatif uygulamanın görülmemesine yol açarak kredi talebini olumlu etkiler.	71	3,48	1,12	Yanlış
17	Kredi yetkililerince, teminatın yüksekliğinden dolayı görmezden gelinen manipülatif uygulamalar, bankanın denetim mekanizmasında da dikkate alınmamaktadır.	71	3,76	1,06	Yanlış
18	Muhasebeciler arasında kredi talebi ile yönlendirdikleri mükellefleri için bankadan komisyon isteyenler vardır.	71	3,96	0,90	Yanlış
19	Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden mükelleflerini kendilerine yönlendirmeleri için muhasebecilere komisyon teklif etmektedir.	71	4,01	0,95	Yanlış
Toplam Katılım Düzeyi		71	2,78	0,96	Kararsızım
Kesinlikle Doğru (1,00–1,79)		Doğru (1,80–2,59)		Kararsızım (2,60–3,39)	
Yanlış (3,40–4,19)		Kesinlikle Yanlış (4,20–5,00)			

Tablo 4'te, kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyonuna yönelik düşüncelerine bakıldığında verdikleri cevapların genel aritmetik ortalamasının 2,78 ve standart sapmasının 0,96 olduğu görünmektedir. Bu durum, kredi yetkililerinin, finansal manipülasyona yönelik ifadeler için genel olarak kararsızım yönünde görüş bildirdiklerini ortaya koymaktadır. Aritmetik ortalama değerinin doğru düzeyinden (1,80–2,59) çok fazla uzak olmadığı dikkate alındığında kredi yetkililerinin, finansal tablo manipülasyon uygulamalarının varlığına inandıklarını söylemek zor olmayacaktır. Kaldı ki Tablo 4'te yer alan ifadelerin hiç birisinin kesinlikle yanlış ölçüsünde değerlendirilmediği görülmektedir. Özellikle, 18. ve 19. ifadelerin kesinlikle yanlış değil yanlış düzeyinde karşılık bulması, kredi yetkilileri içinde bu ifadeleri destekleyenlerin olduğu gerçeğini de ortaya koymaktadır. Yapılan frekans analizinde bu iki ifadeye ait kararsızlığın %22 seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir.

Bu genel değerlendirmeden sonra finansal tablo manipülasyonuna yönelik ifadelerle ilgili görüşlere maddeler düzeyinde bakıldığında kredi yetkililerinin, "Kredi yetkilisi, kredi talebini değerlendirirken sadece mali tabloları değil, istihbari bilgileri de göz önünde bulundurmalıdır" ifadesine en düşük aritmetik ortalama ile kesinlikle doğru düzeyinde katılım gösterdikleri görülmektedir. "Kredi talebinin değerlendirilmesinde işletmenin nicel olmayan faktörleri (işletmenin yaşı sahibinin piyasadaki itibarı vb.) de etkilidir" ifadesi de yine kesinlikle doğru düzeyinde kabul gören ifade olmuştur.

Finansal tablolarda yer alan bilgiler kısaca, "kaydetme-sınıflandırma-raporlama" biçiminde ifade edilen muhasebe sürecinin sonucunda ortaya çıkan ve sayısal (nicel) bilgileri içeren tablolardır. Geçmişin verileriyle geleceğe ışık tutmayı amaç edinen muhasebe biliminin en önemli sorunlarından biri kuşkusuz işletmede var olan ancak para ile ifade edilemeyen değerleri yansıtamamasıdır. Bu durum finansal tabloların önemli kısıtlarından biridir. İşte, mali analiz sırasında teoride, bu kısıta vurgu yapılmakta ve karar almada finansal tabloların önemli ancak tek bilgi kaynağı olmadığı üzerinde durulmaktadır. Nitekim burada elde edilen bulgular, teoride aktarılanları destekler nitelik arz etmektedir. Kredi yetkililerince işletmenin kredi talebinin değerlendirilmesinde nicel olmayan bilgilerin dikkate alındığı ve bu bilgilerin önemsendiği söylenebilir.

Yine Tablo 4'teki bulgulara göre, "Sektör ortalamaları, manipülasyon uygulamalarını tespitinde önemlidir"; "Ara dönem finansal tablolarında manipülasyon uygulamaları daha yaygındır."; "Kredi yetkilisi, saptamış olduğu finansal tablo manipülasyonlarının düzeltilmesini muhasebeciden istemelidir." ve "Kredi yetkililerinin, finansal tabloların gerçeği yansıtmadığı yönünde önyargıları vardır." şeklindeki ifadelere katılımın doğru düzeyinde olduğu görülmektedir.

“Kredi talebinde bulunan işletmenin finansal tablolarının kredi alımına uygun hale getirildiğini (manipüle edildiğini) düşünmekteyim.”; “Finansal krizlerin yaşanmasında finansal tablo manipülasyon uygulamaları büyük oranda etkilidir.”; “İşletme yöneticileri (sahipleri) finansal tablo manipülasyonu konusunda muhasebeciye baskı yapmaktadır.”; “Muhasebecilerin mesleki etik kurallarına uymadıklarını düşünüyorum.”; “Bazı kredi yetkilileri, finansal tabloları manipülasyona tabi olsa bile, performanslarını yüksek göstermek için kredi kullandırma yönlü davranmaktadırlar.”; “Muhasebeciler; işletmenin gelirini yüksek gösterme yönlü manipülatif uygulamalar yapmaktadır.”; “Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden işletmenin mali tablolarının kredibilitésinin uygun hale getirilmesini istemektedir.” ve “Kredi talep eden işletmelerin teminatları yüksek ise finansal tablo manipülasyonları görmezden gelinmektedir.” şeklindeki ifadelere katılım düzeyleri ise kararsızım olarak elde edilmiştir.

Kredi yetkilileri, “Kredi talep eden işletmenin kredi yetkilileriyle olan arkadaşlık, akrabalık vb. yakınlık bağı, manipülatif uygulamanın görülmemesine yol açarak kredi talebini olumlu etkiler.”; “Kredi yetkililerince, teminatın yüksekliğinden dolayı görmezden gelinen manipülatif uygulamalar, bankanın denetim mekanizmasınca da dikkate alınmamaktadır.”; “Muhasebeciler arasında kredi talebi ile yönlendirdikleri mükellefleri için bankadan komisyon isteyenler vardır.” ve “Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden mükelleflerini kendilerine yönlendirmeleri için muhasebecilere komisyon teklif etmektedir.” ifadelerine ise yanlış düzeyinde katılım göstermişlerdir.

5.4. Seçilmiş Finansal Tablo Kalemlerinin Manipülasyona Yatkinlik Derecelerine Yönelik Katılımcıların Düşüncelerinin Analiz ve Yorumu

Anketin ilgili bölümünde, seçilmiş kalemlerin manipülasyona yatkinlik derecelerini belirlemek amacıyla katılımcılara, işletmenin kredi değerliliği için kullanılan seçilmiş 16 hesap kalemi sunulmuştur. Kredi yetkililerinin bu kalemlere verdikleri cevaplara ilişkin olarak bulunan aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (ss) değerleri ve bu değerlerin karşılığı olan katılım düzeyleri Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Seçilmiş Finansal Tablo Kalemlerinin Manipülasyona Yatkinlik Derecelerine Yönelik Katılımcıların Düşüncelerinin İstatistikî Sonuçları

Sıra No	Seçilmiş Kalemler	n	\bar{x}	ss	Katılım Düzeyi
1	Ortaklara Borçlar	71	1,65	0,80	Çok Yatkin
2	Ortaklardan Alacaklar	71	1,79	0,98	Çok Yatkin
3	Ticari Borçlar	71	1,90	0,91	Yatkin
4	Stoklar	71	1,99	1,06	Yatkin
5	Ticari Alacaklar	71	2,14	0,93	Yatkin
6	Gider Kalemleri	71	2,18	1,03	Yatkin
7	Hazır Değerler	71	2,28	1,14	Yatkin
8	Satışlar	71	2,31	1,20	Yatkin
9	Dönem Kârı	71	2,32	1,23	Yatkin
10	Mali Borçlar	71	2,41	1,31	Yatkin
11	Avanslar (Alınan / Verilen)	71	2,56	0,97	Yatkin
12	Birikmiş Amortismanlar	71	2,97	1,10	Fikrim Yok
13	Yedekler	71	3,1	1,20	Fikrim Yok
14	Maddi Duran Varlıklar	71	3,24	1,05	Fikrim Yok
15	Sermaye	71	3,28	1,34	Fikrim Yok
16	Ödenecek Vergi Fonlar	71	3,35	1,14	Fikrim Yok
Toplam Katılım Düzeyi		71	2,47	1,09	Yatkin

Çok Yatkin (1,00–1,79) Yatkin (1,80–2,59) Fikrim Yok (2,60–3,39)
Yatkin Değil (3,40–4,19) Hiç Yatkin Değil (4,20–5,00)

Tablo 5'te yer alan finansal tablo kalemlerinin manipülatif uygulamalara yatkinlik derecelerine yönelik katılımcıların düşüncelerine genel olarak bakıldığında, katılımcıların verdikleri cevapların genel aritmetik ortalamasının 2,47 ve standart sapmasının 1,09 olduğu görülmektedir. Bu durum, kredi yetkililerinin seçilmiş kalemlerin manipülatif uygulamaya yatkin olduğu yönünde görüş bildirdiklerini ortaya koymaktadır.

Seçilmiş kalemlerin manipülasyona yatkinlik derecelerine yönelik görüşlere kalemler düzeyinde bakıldığında, "Ortaklara Borçlar" kaleminin kredi yetkilileri tarafından en düşük aritmetik ortalama ile manipülasyona çok yatkin olarak değerlendirildiği görülmüştür. Tabloda, çok yatkin olarak değerlendirilen bir diğer hesap kalemi ise "Ortaklardan Alacaklar" ifadesi olmuştur.

Sırasıyla devam edildiğinde "Ticari Borçlar", "Stoklar", "Ticari Alacaklar", "Gider Kalemleri", "Hazır Değerler", "Satışlar", "Dönem Kârı", "Mali Borçlar" ve "Avanslar (Alınan / Verilen)" kalemlerine ait katılım düzeyi ise yatkin olarak elde edilmiştir.

Bu kalemler dışında kalan "Birikmiş Amortismanlar", "Yedekler", "Maddi Duran

Varlıklar", "Sermaye" ve "Ödenecek Vergi Fonlar" hesap kalemleri için ise katılım düzeyi fikrim yok olarak elde edilmiştir.

İşletmenin kredi değerliliğinde önemli olan kalemlerin (Tablo 3), manipülasyon uygulamalarına yatkınlık açısından ilk sıralarda yer almadığı (Tablo 5) söylenebilir.

5.5. Farklılık Analizleri

Bulgular ve yorum bölümünün son aşamasında kredi yetkililerinin, meslekî ve kişisel bilgileri de analize dâhil edilmiş ve bazı karşılaştırmalar yapılmıştır.

1. Kredi yetkililerinin;
2. Cinsiyetlerine göre iki
3. Banka türüne göre iki
4. Bankanın sahiplik durumuna göre iki
5. Meslekî deneyim sürelerine göre beş ayrı grup görüşleri ele alınmıştır.

"Gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur" hipotezi 0,05 anlamlılık düzeyinde, ikili gruplar için "t" testi², beşli grup için tek yönlü varyans analizi³ (ANOVA) ile test edilmiş; ayrıca varyans analizi ile ortaya konulan anlamlı farklılıkların hangi grupta oluştuğunu saptamak için de Tukey HSD testi yapılmıştır.

İncelenen dört değişkene göre anketteki 51 ifade için anlamlı bir farklılığın olup olmadığı hem "t testi" hem de "ANOVA" yöntemleri ile araştırılmış; fakat sadece anlamlı farkın olduğu ifade veya kalemlerin isimleri verilmiştir.

5.5.1. Cinsiyete Göre Farklılık Analizi

Cinsiyete göre farklılık analizi için "t testi" analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda aşağıdaki bulgular (Ek2) elde edilmiştir:

1. Kredi yetkililerinin cinsiyetleri açısından, "İşletmenin Kredi Değerliliğinde Önemli Olan Kalemler" den sadece "Yedekler" kalemi için anlamlı bir farklılık elde edilmiştir
2. Kredi yetkililerinin cinsiyetleri açısından "Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşünceler" de yer alan "Kredi talep eden işletmenin kredi yetkili-

2 Bağımsız iki örnek T testi (Independent-Samples T-Test), iki örneklem grubu arasında ortalamalar açısından fark olup olmadığını araştırmak amacıyla kullanılır. (<http://spssanalizi.com>)

3 Varyans analizi iki ya da daha fazla gruba ait ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ile ilgili hipotezleri test etmek için kullanılmaktadır. (<http://spssanalizi.com>)

leriyle olan arkadaşlık, akrabalık vb. yakınlık bağı, manipülatif uygulamanın görülmemesine yol açarak kredi talebini olumlu etkiler.”ifadesinde anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

3. Kredi yetkililerinin cinsiyetleri açısından, “Finansal Tabloya Ait Seçilmiş Kalemlerin Manipülasyona Yatkinlik Derecesi”nde yer alan hiçbir hesap kalemi için anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.

5.5.2. Banka Türüne Göre Farklılık Analizi

Banka türüne göre farklılık analizi için “t testi” yapılmış ve bu analiz sonucunda aşağıdaki bulgular (Ek2)elde edilmiştir:

1. Kredi yetkililerinin banka türleri açısından, “İşletmenin Kredi Değerliliğinde Önemli Olan Kalemler” den sadece “Ortaklara Borçlar” ve “Satışlar” kalemleri için anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.
2. Kredi yetkililerinin banka türleri açısından, hem “Finansal Tabloya Ait Seçilmiş Kalemlerin Manipülasyona Yatkinlik Derecesi”nde yer alan hiçbir hesap kalemi için hem de “Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşünceler” de yer alan hiçbir ifade için anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

5.5.3. Bankanın Sahiplik Durumuna Göre Farklılık Analizi

Bankanın sahiplik durumu açısından yapılan “t testi” analizi sonuçları (Ek2)şu şekildedir:

1. Bankanın sahiplik durumu açısından, İşletmenin Kredi Değerliliğinde Önemli Olan Kalemler”den sadece “Mali Borçlar” ve “Ödenecek Vergi ve Fonlar” hesap kalemleri için anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.
2. Bankanın sahiplik durumu açısından, “Finansal Tabloya Ait Seçilmiş Kalemlerin Manipülasyona Yatkinlik Derecesi”nde yer alan “Mali Borçlar”, “Gider Kalemleri” ve “Ödenecek Vergi ve Fonlar” hesap kalemleri için anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.
3. Bankanın sahiplik durumu açısından, “Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşünceler”de yer alan hiçbir ifade için anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

5.5.4.Mesleki Deneyim Süresine Göre Farklılık Analizi

Mesleki deneyim süresine göre anlamlı farkın olup olmadığının test edileceği bağımsız değişkenler beş gruptan meydana gelmektedir. Bu yüzden ifadeler/kalemler tek yönlü varyans analizine (ANOVA) tâbi tutulmuştur. Farklılığa sebep olan gruplar saptanmaya çalışılmıştır. Bu analizlerde de anlamlılık düzeyi, 0,05 olarak alınmıştır.

Bu analiz sonucunda aşağıdaki bulgular (Ek2)elde edilmiştir:

1. Kredi yetkililerinin mesleki deneyim süreleri açısından, “İşletmenin Kredi Değerliliğinde Önemli Olan Kalemler”den “Birikmiş Amortismanlar” ve “Ödenecek Vergi ve Fonlar” kalemleri için anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.
2. Kredi yetkililerinin mesleki deneyim süreleri açısından, “Finansal Tabloya Ait Seçilmiş Kalemlerin Manipülasyona Yatkınlık Derecesi”nde “Yedekler” ve “Satışlar” kalemleri için anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.
3. Kredi yetkililerinin mesleki deneyim süreleri açısından “Finansal Tablo Manipülasyonuna Yönelik Düşünceler” de yer alan ifadelerin hiç birinde anlamlı farklılık elde edilememiştir.

Varyans analizi neticesinde 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılığın olduğu kalemlerde, farklılığın hangi mesleki deneyim sürelerinden kaynaklandığını tespit etmek için Tukey HSD testi yapılmış ve bu analiz ile aşağıdaki bulgular(Ek2) elde edilmiştir:

1. “Birikmiş Amortismanlar” ifadesine katılım düzeyi, mesleki deneyim açısından 1–5 yıl ile 6–9 yıl arası mesleki deneyime sahip olanlarda farklılık göstermektedir.
2. “Ödenecek Vergi Fonlar” ifadesine katılım düzeyindeki farklılık, mesleki deneyimleri 6–9 yıl ile 16–19 yıl arasında değişen kredi yetkililerinin vermiş oldukları cevaplardan dolayı ortaya çıkmıştır.
3. “Yedekler” ifadesine katılım düzeyindeki farklılık, 1–5 yıl ile 10–15 yıl arası mesleki deneyime sahip kredi yetkililerinin vermiş oldukları cevaplardan dolayı ortaya çıkmıştır.
4. Son olarak “Satışlar” kalemine bakıldığında ise farklılık 1–5 yıl ile 10–15 yıl arası mesleki deneyime sahip kredi yetkilileri arasında yaşanmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde bilgiye ulaşım araçlarının sayısı ve niteliği sürekli artmakta; gelişen teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle para ve sermaye piyasaları gittikçe gelişmektedir. Bütün bunların sonucunda finansal tablo kullanıcılarının sayısında ve kapsamında yukarı yönlü gelişmeler yaşanmaktadır. Finansal tablolardaki bilgilerin gerçeğe uygun, doğru ve güvenilir olması karar vericilerin doğru karar verebilmeleri ve kaynakların verimli kullanılmaları açısından önemlidir.

Esas olarak bu araştırmada;

1. “Kredi yetkilileri, finansal tablolarda yer alan seçilmiş hesap kalemlerinin hangilerinin işletmenin kredibilitesinde daha çok önemli olduğunu düşünmektedirler?”
2. “Kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyonları hakkında düşünceleri nelerdir?”
3. “Kredi yetkilileri, finansal tablolardaki seçilmiş hesap kalemlerinin hangilerinin manipülasyona daha yatkın olduğunu düşünmektedirler?”

şeklinde üç temel sorunun cevabı aranmıştır. Bu soruların cevaplarının arandığı araştırma sonucunda saptanan en temel bulgular şöyle özetlenebilir:

Kredi yetkilileri, finansal tablolarda yer alan seçilmiş hesap kalemlerinden “Satışlar”, “Sermaye”, “Ticari Borçlar”, “Dönem Kârı”, “Ticari Alacaklar”, “Mali Borçlar”, “Stoklar” ve “Hazır Değerler” hesap kalemlerini işletmenin kredibilitesinde çok önemli olarak görmektedirler.

Kredi yetkilileri, finansal tablolarda manipülasyon yapıp yapılmadığını belirlemeye dönük ifadelere kararsız görüş bildirmişlerdir. Ancak bazı ifadelere (Tablo:4 ifade 4 ve 7) katılımlarıyla da finansal tablolarda manipülasyon yapıldığını düşünmektedirler.

Yetkililer, işletmelere kredi kullanırken sadece finansal tabloya bağlı kalmayıp, işletme sahiplerinin ve işletmenin piyasa bilinirliğini ve diğer nicel olmayan faktörleri de göz önünde bulundurmaktadırlar.

Kredi yetkilileri, finansal tablolarda yer alan seçilmiş hesap kalemlerinden “Ortaklara Borçlar” ve “Ortaklardan Alacaklar” hesap kalemlerinin manipülasyona çok yatkın olduğunu düşünmektedirler.

İşletmenin kredi değerliliğinde çok önemli olan hesap kalemleri ile manipülasyona çok yatkın olduğu düşünülen kalemler aynı kalemler değildir. Örnek olarak "satışlar", "sermaye" ve "ticari borçlar" hesapları işletmenin kredi değerinin tespitinde çok önemli olarak görülürken aynı hesaplar manipülasyona yatkınlık açısından diğerlerine göre alt sıralarda yer almıştır.

İşletmenin amaçları arasında kâr elde etmek ve işletmenin sürekliliğini sağlamak ilk sıralarda yer almaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için sadece kendi çıkarların öncelenmesi, doğru ve etik bir yaklaşım değildir. İşletme yetkilileri işletmeleri ile ilgili bilgileri kullanıcılara iletirken muhasebenin temel kavramlarına (sosyal Sorumluluk kavramı, tam açıklama kavramı, tutarlılık kavramı gibi) uygun hareket etmelidirler. Ancak zaman zaman işletmelerde amaçlara ulaşmak için çeşitli taktik ve yöntemler kullanılarak finansal tablolarda manipülasyona gidilmektedir. Kısa vadede amaca ulaştırılan manipülatif uygulamalar uzun vadede hem işletme hem de genel ekonomiye telafisi zor ve hatta imkânsız zararlar verebilmektedir. Bu yönde yaşanmış birçok şirket iflasları ve bunların da etkisinin olduğu ekonomik krizler söz konusudur. Bütün bu olumsuz gelişmeler, muhasebenin ürettiği bilgi kalitesinin önemini her geçen gün artırarak ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma ile finansal tabloların en önemli kullanıcılarından biri olan ticari kredi yetkililerinin finansal tablo manipülasyonuna yönelik yaklaşımlarını ortaya koyması bakımından önemli sayılabilecek verilere ulaşılmıştır.

Manipülasyona en yatkın hesapların "ortaklara borçlar" ve "ortaklardan alacaklar" olduğu bulgusu dikkat çekici bir bulgudur. Bu hesapların kullanımında muhasebenin temel kavramlarından biri olan "kişilik kavramı" göz ardı edilebilmekte ve doğru olmayan bir uygulama içine girilebilmektedir. Nitekim özellikle hem Türk Ticaret Kanunu'nda hem de Kurumlar Vergisi Kanunu'nda "131/231 Ortaklardan alacaklar ve 331/431 Ortaklara Borçlar" hesaplarının amaç dışı kullanımının önlenmesine yönelik düzenlemelere gidilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Acar, Durmuş, Özçelik, Hakan, (2011). "Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı Faktörleri", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:148, Ocak: 10–23
2. Akyel, N. ve Karaca, N.. (2005). "Bağımsız Denetim Açısından Etik ve Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları", Mali Çözüm Dergisi, İSMMMO Yayın Organı, 15(12): 242–254
3. Avşarlıgil, N., (2010). "Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeli İle Bir Uygulama", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
4. Aygün, D., (2013). "Yaratıcı Muhasebe Stratejileri", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 8(2): 49–69
5. Can, A.. (2010). "Krizin muhasebesi ve Muhasebenin Krizi", Mali Çözüm Dergisi, 97: 21- 47
6. Çıtak, N.. (2009). "Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır?", Mali Çözüm Dergisi, 91:81–109
7. Dalğar, H. ve Pekin, S.. (2011). "Kurumsal Yönetim İle Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma", Mali Çözüm Dergisi, 107: 19–44
8. Demir, Berna,(2010). "Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:148, Ekim: 142–153
9. Demir, V. ve Bahadır, O.. (2007). "Muhasebe Manipülasyonu, Yöntemleri ve Teknikleri", Mali Çözüm Dergisi, 17(84): 103–119
10. Elitaş, B. L.. (2013). "Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 58: 41–54
11. Gençoğlu, Ü. G. ve Ertan, Y.. (2012). "Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler Ve Türkiye'deki Durum", Muhasebe ve Finansman Dergisi 53: 1–24
12. Kirkos, Efsthios, Charalambos, Spathis ve Yannis Manolopoulos. (2007) "Data Mining Techniques For The Detection of Fraudulent Financial Statements", Expert System with Applications, Vol.32, No. 4, ss. 995–1003.
13. Küçükkoçaoğlu G. ve Küçüksözen, C.. (2005). "Gereceğe Aykırı Finansal Tablola-

- rın Ortaya Çıkarılması: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Muhasebe-Finansman Dergisi, 28: 160–171
14. Küçüksözen, C. ve Küçükkocaoğlu G.. (2004). “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, 1st International Accounting Conference on theWayto Convergence, MÖDAV, 3–5 November, İstanbul.
 15. Liou, Fen May, (2008), “Fraudulent Financial Reporting Detection and Business Failure Prediction Models: A Comparison” Managerial Auditing Journal, Vol.23, No.27, ss. 650–662.
 16. Pai, Ping-Feng, Ming-Fu Hsu, Ming-Chieh Wang, “A support Vector Machine-Based Model for Detecting Top Management Fraud”, Knowledge-Based Systems 24, ss. 314–321
 17. Ravisankar, P., V.Ravi, G. R. Rao ve I. Bose, (2011), “Detection of Financial Statement Fraud and Feature Selection Using Data Mining Techniques”, Decision Support Systems, Vol. 50, No. 2, ss. 491–500.
 18. Saltoğlu, M.. (2003). “Yaratıcı Muhasebe Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği”, Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi, Eylül: 107–116
 19. Sezgin, F.. (2012). “Gerçeğe Aykırı Finansal Tabloların Analizinde PoissonHurdle Model Yaklaşımı”, International Journal Of EconomicAnd Finance Study Vol:4, No:18: 72–82
 20. Şensoy, D.. (2013). “Manipülasyon; Piyasa Dolandırıcılığı Suçu, Uygulanacak Tedbirler Ve Yaptırımlar”, Ankara Barosu Dergisi, 3: 371–399
 21. Tekin H..(1987). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Mesa Yayınları, Ankara.
 22. Terzi, S. (2012). Hileli Finansal Raporlama Önleme ve Tespit, Beta Yayıncılık, İstanbul.
 23. Varıcı, İ. ve Er, B.. (2013). “Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması”, Ege Akademik Bakış Dergisi, 13(1): 43–52
 24. Yardımciöğlü, M. ve Ada, Ş.. (2013). “Kronolojik Bir Sırayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF Dergisi, 03(01): 43–56
 25. Yörük, N. ve Doğan, E. (2009). Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi

Manipülasyonun Belirlenmesine Yönelik, İMKB’de Bir Uygulama, Detay Yayıncılık, Ankara.

26. <http://spssanalizi.com> (30.06.2015)

Ek 1: Anket Formu

Sayın Kredi yetkilileri,

İlişikte sunulan anket formu, ticari kredi talebi için yapılan başvurularda, finansal tabloların manipülasyona uğratılıp uğratılmadığını, kredi yetkilileri gözüyle belirlemek üzere bilimsel bir çalışma çerçevesinde hazırlanmıştır.

Vereceğiniz cevapların sizi ve kurumunuzu bağlayıcı herhangi bir yönü yoktur. Ankete içten ve objektif düşünceyle katkıda bulunmanız bu bilimsel çalışmayı daha anlamlı hale getirecektir.

Lütfen kimlik bilgilerinizi belirtmeyiniz.

Zaman ayırarak anketi cevaplandırduğunuz için teşekkür eder, işlerinizde başarılar dileriz.

Doç. Dr. Mehmet DEMİR

CÜ İİBF Öğretim Üyesi

Öğr. Gör. Öznur ARSLAN

CÜ Hafik MYO/SBE Doktora Öğrencisi

A. Demografik Yapı

1. Yaşınız?

- 25–34 arası 35–44 arası 55–64 arası 65 ve üstü

2. Eğitim Durumunuz?

- Lise Önlisans Lisans Yüksek Lisans Doktora

3. Cinsiyetiniz?

- Kadın Erkek

4. Kaç yıldır bu işi yapıyorsunuz?

- 1–5 yıl 6–9 yıl 10–15 yıl 16–19 yıl 20 yıl ve üzeri

5. Çalıştığınız kurumun sahiplik durumu?

- Kamu bankası Özel Banka Kamu/Özel (karma) Banka

6. Çalıştığınız kurumun türü?

- Ticaret bankası Katılım Bankası

B. Bazı Kalemlerin Kredi Değerliliğinde Önem Dereceleri

7. Aşağıda bazı bilanço ve gelir tablosuna ait kalemler yer almaktadır. Bu kalemlerin işletmenin kredi değerliliğinde önem derecelerine yönelik düşüncelerinizi ifadenin sağında bulunan kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.	Çok Önemli	Önemli	Fikrim Yok	Önemli Değil	Hiç Önemli Değil
Hazır Değerler					
Ticari Alacaklar					
Ortaklardan Alacaklar					
Stoklar					
Maddi Duran Varlıklar					
Birikmiş Amortismanlar					
Avanslar (Alınan / Verilen)					
Mali Borçlar					
Ticari Borçlar					
Ortaklara Borçlar					
Ödenecek Vergi ve Fonlar					
Sermaye					
Yedekler					
Dönem Kârı					
Satışlar					
Gider Kalemleri					

C. Finansal Tablo Manipülasyonlarına Yönelik Düşünceler

Aşağıda finansal tablolardaki manipülasyona yönelik ifadeler yer almaktadır. Lütfen bu ifadelere katılım düzeyinizi ifadenin sağında yer alan alana (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Doğru	Doğru	Kararsızım	Yanlış	Kesinlikle Yanlış
1-Kredi talebinde bulunan işletmenin finansal tablolarının kredi alımına uygun hale getirildiğini (manipüle edildiğini) düşünmekteyim.					
2-Ara dönem finansal tablolarında manipülasyon uygulamaları daha yaygındır.					
3-Kredi yetkilisi, saptamış olduğu finansal tablo manipülasyonlarının düzeltilmesini muhasebeciden istemelidir.					
4-Muhasebeciler arasında kredi talebi ile yönlendirdikleri mükellefleri için bankadan komisyon isteyenler vardır.					
5-Kredi talebinin değerlendirilmesinde işletmenin nicel olmayan faktörleri (işletmenin yaşı sahibinin piyasadaki itibarı vb.)de etkilidir.					
6-Bazı kredi yetkilileri, finansal tabloları manipülasyona tabi olsa bile, performanslarını yüksek göstermek için kredi kullandırma yönlü davranmaktadırlar.					
7-Kredi talep eden işletmenin kredi yetkilileriyle olan arkadaşlık, akrabalık vb. yakınlık bağı, manipülatif uygulamanın görülmemesine yol açarak kredi talebini olumlu etkiler.					
8-Kredi yetkililerinin, finansal tabloların gerçeği yansıtmadığı yönünde önyargıları vardır.					
9-Kredi talep eden işletmelerin teminatları yüksek ise finansal tablo manipülasyonları görmezden gelinmektedir.					
10-Kredi yetkililerince, teminatın yüksekliğinden dolayı görmezden gelinen manipülatif uygulamalar, bankanın denetim mekanizmasınca da dikkate alınmamaktadır.					
11-Sektör ortalamaları, manipülasyon uygulamalarını tespit etmekte önemlidir.					
12-Kredi geri dönülebilirliği sıkı bir uygulama ve denetime tabi olduğu için manipülasyon yapılmış mali tablolar elimine edilmektedir.					
13-İşletme yöneticileri (sahipleri) finansal tablo manipülasyonu konusunda muhasebeciye baskı yapmaktadır.					
14-Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden mükelleflerini kendilerine yönlendirmeleri için muhasebecilere komisyon teklif etmektedir.					
15-Kredi yetkilisi, kredi talebini değerlendirirken sadece mali tabloları değil, istihbari bilgileri de göz önünde bulundurmalıdır.					
16-Finansal krizlerin yaşanmasında finansal tablo manipülasyon uygulamaları büyük oranda etkilidir.					
17-Muhasebecilerin mesleki etik kurallarına uymadıklarını düşünüyorum.					
18-Muhasebeciler, işletmenin gelirini yüksek gösterme yönlü manipülatif uygulamalar yapmaktadır.					
19-Bazı kredi yetkilileri, kredi talep eden işletmenin mali tablolarının kredibilitésinin uygun hale getirilmesini istemektedir.					

D. Bazı Kalemlerin Finansal Tablo Manipülasyonlarına Yatkinlik Derecesi

Aşağıda bazı bilanço ve gelir tablosuna ait kalemler yer almaktadır. Bu kalemlerin manipülatif uygulamalara yatkinlik derecesine yönelik düşüncelerinizi ifadenin sağında bulunan kutucuğa (X) işareti koyarak belirtiniz.	Çok Yatkin	Yatkin	Fikrim Yok	Yatkin Değil	Hiç Yatkin Değil
Hazır Değerler					
Ticari Alacaklar					
Ortaklardan Alacaklar					
Stoklar					
Maddi Duran Varlıklar					
Birikmiş Amortismanlar					
Avanslar (Alınan / Verilen)					
Mali Borçlar					
Ticari Borçlar					
Ortaklara Borçlar					
Ödenecek Vergi ve Fonlar					
Sermaye					
Yedekler					
Dönem Karı					
Satışlar					
Gider Kalemleri					

Ankette eksik gördüğünüz veya yorum yapmak istediğiniz bilgi varsa lütfen buraya yazınız...

Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ek2: Farklılık Analizlerine Ait İstatistik Veriler

Cinsiyete Göre Anlamlılık Analizi Sonuçları

İfadeler	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sd	t	P
Yedekler	Kadın	23	2,04	0,56	71	- 2,60	0,01
	Erkek	48	2,67	1,08			
Kredi talep eden işletmenin kredi yetkilileriyle olan arkadaşlık, akrabalık vb. yakınlık bağı, manipülatif uygulamanın görülmemesine yol açarak kredi talebini olumlu etkiler.	Kadın	23	3,87	0,92	71	2,08	0,04
	Erkek	48	3,29	1,17			

Banka Türüne Göre Anlamlılık Analizi Sonuçları

İfadeler	Kurumun Türü	n	\bar{x}	ss	sd	t	P
Ortaklara Borçlar	Ticaret Bankası	56	1,82	1,03	71	-2,30	0,02
	Katılım Bankası	15	2,53	1,19			
Satışlar	Ticaret Bankası	56	1,16	0,42	71	-2,73	0,01
	Katılım Bankası	15	1,60	0,91			

Eğitim Seviyesine Göre Varyans Analizi Sonuçları

İfadeler	n	\bar{x}	ss	sd	f	p
Muhasebeciler arasında kredi talebi ile yönlendirdikleri mükellefleri için bankadan komisyon isteyenler vardır.	3	6,720	2,24	70	2,99	0,04
	67	50,153	0,75	70		

Mesleki Deneyim Süresine Göre Anlamlılık Analizi Sonuçları

İfadeler	n	\bar{x}	ss	sd	f	p
Birikmiş Amortismanlar	4	10,616	2,65	70	2,88	0,029
	66	60,849	0,92			
Ödenecek Vergi Fonlar	4	13,824	3,46	70	3,09	0,022
	66	73,838	1,12			
Yedekler	4	17,471	4,37	70	3,45	0,013
	66	83,628	1,27			
Satışlar	4	17,155	4,29	70	3,37	0,014
	66	84,028	1,27			

Tukey HSD testi Sonuçları

Mesleki Deneyim Süresine Göre Anlamlılık Analizi Sonuçları

İfadeler	Yıllar	Mesleki Deneyim	p
Birikmiş Amortismanlar	1-5 yıl	6-9 yıl	0,047
		10-15 yıl	0,160
		16-19 yıl	1,000
		20 yıl ve üzeri	1,000
Ödenecek Vergi Fonlar	6-9 yıl	1-5 yıl	0,150
		10-15 yıl	0,966
		16-19 yıl	0,036
		20 yıl ve üzeri	0,771
Yedekler	1-5 yıl	6-9 yıl	0,885
		10-15 yıl	0,032
		16-19 yıl	0,917
		20 yıl ve üzeri	0,594
Satışlar	1-5 yıl	6-9 yıl	0,596
		10-15 yıl	0,008
		16-19 yıl	0,946
		20 yıl ve üzeri	0,997